

בעתונות העברית בארץ חלפה יודעה מענינת לפיה בבנקים בשווייץ מונחים כספי קורבנות השואה לייורשיהם, את ההודיעה בראשונה חשפה העתונות הבינלאומית בייחוד פרסומי עולם העסקים כמו ה"וול סטריט זורנאל" ו"ביזנעס ויקי" הם הניעו את שני בנקים שוויצריים חשובים כמו: בנק האיגוד והסוציטה דה בנק סויס, להודות שהם "נפגעהו" החזיקים עדיין בכספים שייכים לקורבנות השואה וליורשיהם. הפוליטיקאי הסוציאל דמוקראטי אוטו פילאר הגיש שאילתא לפרלמנט השויצרי לחקור את ההאשמות נגד הבנקים השוויצריים על ניצול כספים אלו. בתגובה שפרטמה ממשלת שווייץ לא היתה הודאה על אשמות אלו אך נאמר שעל הבנקים להתגמש בדרישות שהם מציבים בפני התובעים. על מנת להקל על היורשים לזכות בכספים מנהל ועדת הבנקים הפדראלית קורט האורי, הצהיר ש"הכסף נותק רכושם של המפקידים ויורשיהם החוקיים". בעקבות הגובה הממשלה ולאור הפרסומים הרבים ההליט איגוד הבנקים של שווייץ לפתוח בחקירה הנשוא ומינה אומבודסמן שיפקח עליה. ממשלת שווייץ אף התחייבה להקים מרכז מחקר שיאסוף את המסמכים הדרושים על מנת לקבוע את זהותם של יורשים ושל חשבונות ויטפל בחביעות היורשים ללא עיכובים מיותרים.

ב-12 בספטמבר 1995 הודיעה הועדה הבדיקה של איגוד הבנקים השוויצריים שיסנם כ-900 חשבונות בנק מלפני 1945 ובהם 41 מיליון פרנקים שוויצריים (34 מיליון דולארים). האיגוד הודיע, שנציב התלונות הצבור יעמוד לרשות משפחותיהם של קורבנות השואה, ו"חוק הטובות" לא יחול על חשבונות היהודים. כספים של קורבנות השואה אשר הופקדו ערב המלחמה בבנקים בשווייץ, בסכומים שנערכים ששווים היום כמיליארד דולארים, נותרו בבנקים ותפתו במהלך המישים השנים האחרונות. בעוד ניצולים ויורשיהם מחקשים לטים ידם על כספים המגיעים להם. מתברר שבירוקראטיה מטורבלת ומתישה וכך סכומי כסף גדולים ומטמכים איך סוף נדרשים על פי תקנות יבשות של הבנקים. נראה שהבנקים עצמם לא ששו עד היום להיפרד מסכומי עתק אלה. יש קושי עצום להשיג את המסמכים הנדרשים על ידי מנהלי הבנקים, מכיון שרוב היהודים עשו מאמצים להסתיר את הברחה כספיהם לשווייץ ועל כן לא גילו לבני המשפחה את מספרי החשבונות. היו שהפקידו התח שמות בדויים או בחשבונות ממוספרים או בתווך של לא יהודים. ברוב המקרים, לא מצליחים צאצאי הקורבנות להשיג את החיפוש הנדרש על ידי הבנקים. החוק השוויצרי אף מאפשר לבנקים להנציה את העוול. אם השבון אינו פעיל במשך עשר שנים מיום פתיחתו, רשאי הבנק לקחת לעצמו את הכספים המופקדים בחשבון הדרום ואף להשמיד את המסמכים המעידים על קיומם של החשבונות. בשנת 1962 נחקק חוק שהחייב את הבנק למסור לידי הממשלה השוויצרית את כל הכספים שהופקדו בחשבונות שהעליהם היו קורבנות לרדיפות הנאצים, אך לחוק היו פרצות רבות. הבנקים העבירו לממשלה 6.5 מיליון פרנקים שוויצריים שהופקדו ב-961 חשבונות ועוד שני מיליון פרנקים נמסרו לקהלות היהודיות ולארגון פליטים שוויצרי. לעומת זאת, התקבלו בשגרירויות שווייץ למעלה מ-7000 פניות של יהודים שידעו פרטים על הפקדות קרוביהם ערב מלחמת העולם השנייה. ב-1946 התחייבה ממשלת שווייץ להעמיד לרשות שיקום הניצולים 30 מיליון פרנק מתוך הרכוש ללא יורשים - כ-900 מיליון פרנק בערכי 1962. מזה היתה אמורה ממשלת שווייץ למסור 95 אחוזים לטובנות היהודית ולגוינט, אך לא עשתה זאת.

לפני כשמונה שנים, בנסיון לפייס את המבקרים, תרם בנק האיגוד השוייצרי 40 מיליון דולאר-רים לצלב האדום הבין לאומי, כשתלום פיצוי על חשבונות קורבנות שואה שאין להם דורשים בפגישה שהתקיימה בירושלים בין נשיא הקונגרס העולמי אדגר ברונפמן ובין ראש הממשלה יצחק רבין, שר החוץ שמעון פרס ושר האוצר בייגה שוחט, מונה ברונפמן לנהל משא ומתן עם ממשלת שוייץ, על הצלת כספי היהודים המופקדים בבנקים. בפגישה נידונו דרכים שונות לטיפול בנושא הפקדונות. מינויו של מנהיג יהודי על ידי ממשלת ישראל הוא המשך למיזכר ההבנה העקרוני שנהתם ~~ל~~ בנובמבר 1992, בין ברונפמן ובין השר שוחט. לפיו תהיה ישראל תורשת החוקית של רכוש שאין לו יורשים. יחד עם הקהלות היהודיות המקומיות והעם היהודי, ברונפמן הוא היו"ר של ארגון להשבת רכוש יהודי בקיצור -אי"לב - הפועל להשבת רכוש קהילתי ולהעברת הכספים שאין להם יורשים לדשות העם היהודי, בארגון שהוקם ב-1992 חברים בנוסף לקונגרס היהודי העולמי גם בני ברית, גוינט, הסוכנות היהודית וארגוני ניצולים.

כמסמכים שנתגלו בארכיוני המשטרה החשאית של מזרח גרמניה לשעבר מחברר שב-1944 שלה מפקד הגסטאפו היינריך הימלר, רכבת מיוחדת עמוסה בזהב יהלומים ויצירות אצמנות להפקדה בכספות הבנקים של שוייץ, שויי "אוצר הימלר" שנגזל ברובו מיהודי הונגריה, נאמד במאות מיליוני דולארים.

קיומם של החשבונות של קרבנות השואה בבנקים השוייצריים חשף מציאות שבה נושא רכוש יהודי שלא הוחזר לעם היהודי אינו ממוקד במדינות מזרח ומרכז אירופה בלבד. מדינות שהיו לאחר המלחמה מאחורי מטן הברזל לא היו היחידות שנהנו מהרכוש השל הרבנות הקרבנות במהלך שנת 1995 נתווספו עדויות שרכוש יהודי נגזל גם במדינות מערב אירופה דוגמת שוייץ, אוסטריה נורווגיה וצרפת. אחת הפעולות הראשונות של אדולף הצטלר עם עלייתו לשלטון בגרמניה בשנת 1933, היתה הכרזה "יום חרם" על בתי עסק של היהודים. באותם הימים היו בגרמניה למעלה ממאה אלף עסקים עצמאיים בשליטת היהודים. לאחר "ליל הברדולח" ב-1938, נאסרה על היהודים כל פעילות כלכלית עצמאית ונאצים הופקדו על מכירתם של העסקים היהודיים, ככל שנמחת החבל והתהחדק יותר כן הלכה וגברה הברחת הכספים מגרמניה לשוייץ, גם יהודי אוסטריה הונגריה ופולין חשו את הסכנה האורבת להן וחילפו דרך להציל ולו חלק מרכושם. כבר בשנת 1934, חוקקה ממשלת שוייץ את החוק הסודיות הלייחודי. לאחר שהנאצים שלחו שליחים מיוחדים לבנקים בשוייץ, כדי לגלות את הרשימות של היהודים שהפקידו את כספיהם שם. הברחת הכספים מגרמניה היתה באותה תקופה עבירה חמורה ורק אלה שהיו בידיהם טכומים גדולים היו מוכנים להסתכן.